

ปราชญ์ภูมิปัญญาการรักษาสุขภาพชุมชนด้วยสมุนไพร 4 อำเภอ
ในจังหวัดนครศรีธรรมราช คือ เมือง ท่าศาลา พรหมคีรี ร่อนพิบูลย์

Wise Men on Community Health Care Using Herbal Plants in Tasala
Muang Promkearea Ronphiboon Districts Nakhon Si Thammarat Province

รศ.ดร.สืบพงศ์ ธรรมชาติ¹ ผศ.ดร.นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิตร² อ.สมใจ สมคิด³

¹ สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ ตำบลเกายอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90100 ²สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ตำบลไทยบุรี อำเภوتاศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช 80130 ³นักวิชาการอิสระ (บ้านาญ) ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช 80320

บทคัดย่อ

ประเทศไทยได้ตั้งบ้านแปงเมืองเป็นประเทศไทยมาร่วมพันกว่าปี และมีหลายชื่อในเขตพื้นที่ต่างๆ ที่แยกกันอยู่ทั้งภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง และภาคใต้ ในส่วนของภาคใต้มีชื่อเมืองและอาณาจักรเก่าที่เชื่อว่ามีเชื้อสายไทยสยาม ชื่ออาณาจักรในดินแดนภาคใต้ ได้แก่ ตามพรลิงค์หรือถัมลิศคัม ลังกาสูกะ ศรีวิชัย และศรีธรรมราชมหานคร เริ่มต้นมาตั้งแต่ ก่อน พ.ศ.500 ตามหลักฐานทั้งในประเทศและต่างประเทศ การตั้งเมืองและอาณาจักรผู้คนที่อยู่ร่วมกันต่างช่วยกันคิดเพื่อการมีชีวิตที่ปลอดภัย มีชีวิตอยู่ได้นาน และมีความสุข ดังนั้นจึงได้คิดค้นสิ่งต่างๆ ขึ้นมาเพื่อสนองตอบและรองรับชีวิตทั้งในส่วนบุคคลและส่วนรวม สิ่งที่เกิดขึ้นประดิษฐ์ขึ้นมานั้นเรียกว่า ศิลปะและวัฒนธรรม หนึ่งในจำนวนศิลปะและวัฒนธรรมหลากหลายนั้น การรักษาสุขภาพเป็นเรื่องสำคัญยิ่งอย่างหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อการมีชีวิตรอดอยู่อย่างปลอดภัยและมีความสุข ดังนั้นในชุมชนไม่ว่าขนาด เล็ก กลาง หรือใหญ่ ก็จะมีคนที่มีความเฉลียวฉลาด มีสติปัญญาในการทดสอบทดลองนำเอาส่วนต่างๆ จากพืช สัตว์ และแร่ธาตุ มาผสมผสานทำให้เกิดเป็นยารักษาด้วยวิธีการต่างๆ ไม่ว่า กิน ทา และบีบนวดส่วนที่เป็นยาหรือผลผลิตต่าง นั่นคือศิลปะและวัฒนธรรม ที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญา ในกรณีของภูมิปัญญาการรักษาสุขภาพชุมชนด้วยสมุนไพรของสี่อำเภอในจังหวัดนครศรีธรรมราช คือ อำเภอเมือง ท่าศาลา พรหมคีรี และร่อนพิบูลย์นั้น มีอยู่หลากหลายและสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุของบรรพชนหมอหรือปราชญ์ภูมิปัญญาด้านรักษาสุขภาพด้วยสมุนไพร ได้แก่ พระอาจารย์บุญช่วย เตชธมโม วัดพรหมโลก รักษาพิษงู ด้วยสมุนไพร นายภาณุ ปริยวงศ์กรหรือหมอใหญ่ รักษาโรคกระดูกด้วยสมุนไพร นายอูรา หอมอ่อน รักษาอัมพฤกษ์-อัมพาต ด้วยสมุนไพร นายประเสริฐ ทองคำ รักษาโรคริดสีดวงทวารด้วยสมุนไพร นายณัฐพล มีพวงมาก รักษาโรคด้วยยาหม้อสมุนไพร นายเริงอรุณ เพชรฤทธิ์ รักษาโรคมะเร็งด้วยสมุนไพร นายโชติ พรหมเพรา รักษาโรคเส้นและกระดูกด้วยสมุนไพร ปราชญ์ภูมิปัญญาดังกล่าวนี้นี้มีการสืบทอดภูมิปัญญาสู่คนรุ่นหลังบ้างจำนวนน้อย ส่วนการบริการผู้ใช้บริการหรือผู้ป่วยมีจำนวนไม่มากนัก เพราะส่วนใหญ่หันไปใช้บริการแพทย์แผนปัจจุบัน

คำสำคัญ: ปราชญ์ภูมิปัญญา สุขภาวะชุมชน สมุนไพร

Abstract

Thailand was established for more than a thousand years and with various names in many regions of the country—the North, the Northeastern, Central Region, and the South. In the South there are city names and old empires believed to be inherited from Siam Thai. The empires in the South comprise of *Tamponlin* or *Tamlingkam*, *Langkasuka*, *Srivijaya* and *Srithammaratmahanakon*. Since before B. E. 500, from the domestic and foreign evidences, in the establishment of the country and empires, people cooperated in finding ways for safety in life, long living, and happiness. They, therefore, invented equipments and things to serve their private and public lives. These inventions were called *arts* and *culture*. Among these arts and cultures, health care is one of the essential aspects—for safety in life and long living. In the communities of small, medium, or big sizes, there are wise people who investigate in finding parts of plants, animals, and minerals to mix together as medicines for curing diseases by eating, rubbing and massaging. These medicines or products are arts and cultures derived from the wisdom. For the wisdoms concerning community's health care of the four districts of Nakonsithammarat province—Muang, Tha Sala, Phromkhiri, and Ron Phiboon, there are many which have been inherited for many generations. These are doctors or wise men that take care of people's health by using herb plants. They are Phra Ajarn Boonchuay Techathammo at Wat Phromlok who cures snake venoms by using herbs, Mr. Phanu Piyawongkon or Mo Yai who cures osteopathic diseases by using herbs, Mr. Ura Hom-on who cures paralysis by using herbs, Mr. Prasert Thongkham who cures hemorrhoids by using *Ya Mo Samoonphrai* (herbal medicine boiled in a pot), Mr. Rerng-aroon Phet-rit, who treats cancer using herbs, and Mr. Chot Phromphrao treats tendonitis and osteopathy using herbs. These wise men, however, have inherited the wisdoms to a few followers. There are also quite a few services to the customers or patients because most of the patients turn to use the services from modern doctors.

Key words: Wise Men, Community Health Care, Herbal Plant

ปราชญ์ภูมิปัญญาการรักษาสุขภาพชุมชนด้วยสมุนไพร 4 อำเภอ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช คือ เมือง ท่าศาลา พรหมคีรี ร่อนพิบูลย์

Wise Men on Cummunity Health Care Using Herbal Plants in Tasala Muang Promkearea Ronphiboon Districts Nakhon Si Thammarat Province

รศ.ดร.สืบพงศ์ ธรรมชาติ¹ ผศ.ดร.นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิตร² อ.สมใจ สมคิด³

1สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ 2สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ 3นักวิชาการอิสระ(บ้านาญ)

บทนำ

ภูมิปัญญาเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการดำรงอยู่ของคนหรือมนุษย์ในทุกสังคมและประเทศชาติ ด้วยภูมิปัญญาของนี่เองที่ส่งผลให้คนดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัยมีความสุข และมีอายุยืนยาว อีกทั้งยังมีสิ่งต่างๆ ที่เกิดจากภูมิปัญญาขอให้เกิดศิลปะและวัฒนธรรมหรือวัฒนธรรมหลากหลายอย่าง เช่น ประเพณี การรักษาสุขภาพหรือการแพทย์ ภาษา วรรณกรรม ความเชื่อ อาหารการกิน สิ่งของเครื่องใช้ และสถาปัตยกรรม เป็นต้นภูมิปัญญาส่วนหนึ่งได้สืบทอดมาจากบรรพชน เพราะบรรพชนได้คิดค้นเอาไว้แล้วเนื่องจากต้องการดำรงชีวิตอยู่อย่างปลอดภัย มีความสุข เกิดความสะดวกสบาย และมีความมั่นคง และภูมิปัญญาอีกส่วนหนึ่งเกิดจากความเฉลียวฉลาดของคนรุ่นหลังที่ใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพชนเป็นฐานแล้วต่อยอดให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ทั้งนี้อาจจะมีภูมิปัญญาจากภายนอกเข้ามาปะปนบ้างเป็นการประยุกต์เพื่อให้เกิดสิ่งที่ดีขึ้นไปอีก และภูมิปัญญาใหม่ที่เกิดจากการใช้ความเฉลียวฉลาดในการคิดค้นและสร้างสรรค์ของคนรุ่นหลังซึ่งมีอยู่มากเช่นกัน ความหมายของภูมิปัญญาคือ ความรู้ ความเข้าใจที่ค้นคิดเอาไว้และนำมาใช้ก่อให้เกิดคุณค่าและมูลค่าต่อการดำรงชีวิต ดังที่มีผู้ให้ความหมายเอาไว้ ดังนี้

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ความรู้ ความสามารถ วิธีการ ผลงานที่คนไทยได้ศึกษา เก็บรวบรวมความรู้และจัดเป็นองค์ความรู้ ปรับปรุง พัฒนา ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งจนเกิดผลดีงาม มีคุณค่า มีประโยชน์ นำไปแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตของคนไทยได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย (<http://e-learning.e-tech.ac.th/learninghtml/s1301/unit011.html>)

“ภูมิปัญญา” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Wisdom มีความหมายว่า ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรม และความสามารถในการแก้ปัญหาของมนุษย์ (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2540:11) ความรู้และความคิดของมนุษย์นั้น เมื่อได้รับการถ่ายทอด สัมผัส ปรับปรุง

¹สืบพงศ์ ธรรมชาติ ผู้อำนวยการสถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ ผศ.ดร.
²นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิตร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ³สมใจ สมคิด ผู้ร่วมวิจัย นักวิชาการอิสระ

¹Suebpng Thammachat.Institute for Southern Thai Studies, Thaksin University.
²Nibhon Thipsinimit.The Faculty of Liberal Art. Walailak University. ³Somjai Somkid. The Independen Academic.

ดัดแปลง และสืบทอดกันมาหลายชั่วบรรพบุรุษ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่ามีคุณค่า ละเอียด
ประณีต มีลักษณะแสดงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของกลุ่มชนหรือชนชาตินั้น ๆ เรียกว่า “ภูมิ
ปัญญา” แม้ว่าตามศัพท์ ภูมิปัญญาจะแปลว่า พินความรู้ ความสามารถ แต่โดยความหมายที่แท้จริง
ก็คือ ต้องเป็นสิ่งที่มีการสั่งสม ยอมรับและสืบทอดมาสู่สังคมมนุษย์นั้น ๆ แสดงถึงอัจฉริยภาพของ
กลุ่มชนหรือชนชาตินั้น ๆ

“ภูมิปัญญา” คือ พินความรู้ของประชาชนในสังคมนั้น ๆ และ โดยสังคมนั้น ๆ ปวงชนใน
สังคมยอมรับรู้ เชื่อใจเข้าใจร่วมกัน รวมเรียกว่า ภูมิปัญญา ฉะนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจะหมายถึง
ความรอบรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และมีประสบการณ์ต่อกันมาทั้งทางตรง คือ ประสบด้วยตนเองหรือ
ทางอ้อมโดยการเรียนรู้จากผู้ใหญ่ ความรอบรู้สะสมเหล่านี้เรียกว่า ภูมิปัญญา (ชลทิศ เอี่ยมสำอาง
และวัชนี ศีลตระกูล, 2533)

“ภูมิปัญญา” คือ กระบวนการปรับเปลี่ยนแบบแผนการดำเนินชีวิตของบุคคลซึ่งอยู่ใน
ท้องถิ่นโดยสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุขสอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุค
สมัยนั่นเอง บุคคลที่สามารถปรับแผนชีวิตนี้เรียกว่า ปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ท้องถิ่น “ภูมิปัญญา
ท้องถิ่น” Local Wisdom ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ของชีวิต สังคม และ
สภาพสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน และถ่ายทอดสืบทอดต่อกันมาเป็นวัฒนธรรม (ประเวศ วะสี, 2543)

“ภูมิปัญญาท้องถิ่น” Local Wisdom หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ ความรู้ที่เกิดจาก
ประสบการณ์ในชีวิตของคนเราที่ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิด วิเคราะห์ จนเกิดปัญหาและตก
ผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่องโดยไม่ได้แยกย่อยออกมาเป็น
ศาสตร์เฉพาะสาขาวิชา จึงจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ ๆ ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การ
แก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัวในการดำเนินชีวิต (กรมวิชาการ, 2538)

“ภูมิปัญญาท้องถิ่น” Local Wisdom หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Indigenous
Knowledge) คือ ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราที่ผ่านกระบวนการศึกษา
สังเกต คิดวิเคราะห์ จนเกิดปัญหาและตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบขึ้นมาจากความรู้เฉพาะ
เรื่อง ไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่าง ๆ จึงจัดเป็นพื้นฐานขององค์
ความรู้ใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิต (กรม
วิชาการ, 2538)

“ภูมิปัญญาท้องถิ่น” สะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ของชีวิตสังคมและในสภาพสิ่งแวดล้อม
ที่แตกต่างกัน และถ่ายทอดสืบทอดต่อกันมาเป็นวัฒนธรรม การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมจึงต้องใช้
ปัญญาค้นหาสิ่งที่มีอยู่แล้ว ฟันฟู ประยุกต์ และประดิษฐ์ เสริมสร้างสิ่งใหม่ บนรากฐานสิ่งเก่าที่ค้นพบ
นั้น นักฟันฟู นักประยุกต์ และนักประดิษฐ์คิดค้นทางวัฒนธรรมพื้นบ้านเหล่านี้มีชื่อเรียกในเวลา
ต่อมาว่า “ปราชญ์ชาวบ้าน” หรือ “ผู้รู้ชาวบ้าน” และสติปัญญาที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์นี้เรียกว่า
“ภูมิปัญญาชาวบ้าน” หรือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
, 2534)

“ภูมิปัญญาท้องถิ่น” หมายถึง กระบวนการทางปัญญา ความคิดเพื่อแสวงหาองค์ความรู้ ของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงกระแสความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างธรรมชาติ จิตใจและ พฤติกรรม สังคม องค์กรและวัฒนธรรมชุมชน เศรษฐกิจ เทคโนโลยีการผลิต และในที่สุดการ พึ่งตนเอง (เสน่ห์ จามริก, 2532)

“ภูมิปัญญาท้องถิ่น” มักเกิดจากการสะสมเรียนรู้มาเป็นระยะเวลานาน มันเชื่อมโยงกันไป หมด ไม่แยกจากกันเป็นวิชาอย่างที่เรารู้จัก ภูมิปัญญาชาวบ้านต่างจากองค์ความรู้ตรงที่เรามีหนังสือ ทฤษฎีความรู้มากมายนามอ้างอิงได้ ภูมิปัญญาชาวบ้านมีขั้นตอน 3 อย่าง คือ ปรัชญา ปรัชญา และ ปฏิบัติ (อเนก นาคะบุตร, 2531)

“ภูมิปัญญาไทย” หมายถึง ความรู้และความสามารถของคนไทยที่ได้รับการถ่ายทอด สัมผัส ปรับปรุงดัดแปลง และสืบทอดกันมาหลายชั่วบรรพบุรุษ สู่ลูกหลานไทยปัจจุบัน ความเป็น เอกลักษณะเฉพาะตัว แสดงความรู้และพัฒนาก้าวหน้าความคิดออกเป็นวิธีการ นวัตกรรม หรือผลิตผล ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน หรือหมายถึง โครงสร้างแห่งความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนไทยที่ สะสมมาเป็นเวลานาน ผ่านประสบการณ์ การเรียนรู้ การพัฒนา และการถ่ายทอดนั้นได้ช่วยในการ แก้ปัญหาและสนับสนุนในการพัฒนาชีวิตของประชาชนให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของเวลา และสิ่งแวดล้อม (รุ่ง แก้วแดง, 2544)

“ภูมิปัญญาไทย” หมายถึง ผลของประสบการณ์ที่สั่งสมของคนไทยที่เรียนรู้จากการปฏิสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อม ปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มเดียวกัน และระหว่างกลุ่มชนหลายชาติพันธุ์รวมไปถึงโลกทัศน์ที่มี ต่อสิ่งหรือธรรมชาติต่าง ๆ ภูมิปัญญาเหล่านี้เคยเอื้ออำนวยให้คนไทยแก้ปัญหาได้ ดำรงอยู่และ สร้างสรรค์อารยธรรมของเราเองได้อย่างมีดุลยภาพกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในระดับพื้นฐาน หรือ ระดับชาวบ้าน ภูมิปัญญาในแผ่นดินได้เกิดขึ้นเป็นเอกเทศ แต่มีส่วนแลกเปลี่ยน เลือกรับ และปรับ ใช้ภูมิปัญญาจากอารยธรรมอื่นตลอดมา (เอกรัตน์ ณ อยุธยา, 2543)

“ภูมิปัญญาไทย” หมายถึง องค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ของการดำรงชีวิตของคนไทยที่เกิดจาก การสั่งสมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ประกอบกับแนวความคิดวิเคราะห์ในการแก้ปัญหา ต่าง ๆ ของตนเอง จนเกิดหลอมรวมเป็นแนวความคิดในการแก้ปัญหาที่เป็นลักษณะของตนเอง ที่ สามารถพัฒนาความรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกาลสมัย ในการแก้ปัญหการดำรงชีวิต (เสรี พงศ์พิศ, 2536)

จากความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กล่าวมาข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง พื้นความรู้ องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ที่ได้รับการ ถ่ายทอดและสั่งสมประสบการณ์ และถ่ายทอดสืบทอดกันมาเป็นวัฒนธรรม ช่วยในการเรียนรู้ การ แก้ปัญหา การจัดการ และปรับตัวในการดำเนินชีวิต (622 lasika.wordpress.com , [http:// e-learning e-tech.ac.th, learninghtml/s1301.html](http://e-learning e-tech.ac.th, learninghtml/s1301.html), auries 56.wordpress.com)

ภูมิปัญญาเป็นความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ที่มีการสั่งสมกันมาตามลำดับจากรุ่นสู่ รุ่นติดต่อกันมา มีการปรับเปลี่ยนและเพิ่มเติมในสิ่งที่เห็นว่ามีคุณค่าทำให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

มากขึ้น เพื่อการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ก่อให้เกิดคุณค่า และมูลค่าในการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคมในระดับต่างๆ ทั้งขนาดหมู่บ้านถึงระดับประเทศชาติ

วัตถุประสงค์การวิจัย

ในการศึกษาวิจัย ปราชญ์ภูมิปัญญาการรักษาสุขภาพชุมชนด้วยสมุนไพร 4 อำเภอ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช คือ ท่าศาลา พรหมคีรี ร่อนพิบูลย์ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อรวบรวมภูมิปัญญาไทยภาคใต้ในการรักษาสุขภาพด้วยสมุนไพรของชุมชน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อรวบรวมและศึกษาเรื่องราวของปราชญ์ภูมิปัญญาในการรักษาโรคด้วยสมุนไพรในลักษณะและวิธีต่างๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รวบรวมและศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับสมุนไพรและภูมิปัญญาการรักษาสุขภาพด้วยสมุนไพรไทย
2. กำหนดเนื้อหาการวิจัยปราชญ์ภูมิปัญญาชุมชนที่ใช้สมุนไพรในการรักษาโรค
3. เก็บข้อมูลภาคสนามสี่อำเภอจำนวน 7 คน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอร่อนพิบูลย์ อำเภอพรหมคีรี และอำเภอท่าศาลา ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ สังเกต จดบันทึก บันทึกเสียง บันทึกการวิดีโอ และการสนทนา
4. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาตามประเด็นเนื้อหาที่กำหนด
5. เรียบเรียงงานวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical)

ผลที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ภูมิปัญญาในการรักษาสุขภาพของปราชญ์สุขภาพชุมชนได้มีการเผยแพร่และสืบทอดต่อไป
2. คนไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการรักษาโรคด้วยสมุนไพรหรือแพทย์แผนไทยได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้การประกอบการพัฒนามากขึ้น
3. มีหลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพด้วยสมุนไพรตำรับแพทย์แผนไทยในสถาบันการศึกษามากขึ้นและจริงจัง

ผลการวิจัย

ในโลกนี้มีองค์ประกอบอยู่สองอย่างคือ ธรรมชาติ กับวัฒนธรรมหรือศิลปะและวัฒนธรรม สิ่งเหล่านั้นคนหรือมนุษย์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติเป็นผู้ทำหรือสร้างขึ้นมา เพื่อเป็นสิ่งที่สร้างความสะดวกสบาย เพื่อความสุข และเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ สิ่งดังกล่าวนี้สรุปว่าส่วนหนึ่งเป็นปัจจัยสี่คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย สิ่งของเครื่องใช้ และยารักษาโรค ทุกสิ่งทุกอย่างดังกล่าวนี้คนหรือมนุษย์คิดขึ้นเองทั้งสิ้น ด้วยการใช้สติปัญญาจากกระบวนการทำงานของสมอง ในที่สุดเมื่อลงตัวเป็นความรู้ ความเข้าใจที่สั่งสมในคนสืบทอดกันมาตามลำดับจากรุ่นลูกสู่รุ่น หลาน เหลน หลิน โหล่น ลื้อ หลีด และหลิบ ใช้คำเรียกรวมสิ่งที่เป็นองค์ความรู้สั่งสมกันมาเป็นทอดๆ ว่า “ภูมิปัญญา” ภูมิปัญญาต่างๆ

นอกจากอยู่ในความทรงจำของคนแล้ว อาจมีการบันทึกเอาไว้เป็นลายลักษณ์เพื่อเป็นการสืบทอดให้แก่คนรุ่นหลัง ดังภูมิปัญญาการรักษาสุขภาพชุมชนด้วยสมุนไพรในจังหวัดนครศรีธรรมราช 4 อำเภอ คือ ท่าศาลา เมือง พรหมคีรี และร่อนพิบูลย์ ดังนี้

การรักษาพิษงูด้วยสมุนไพร ของ พระอาจารย์บุญช่วย เตชธมโม วัดพรหมโลก

พระอาจารย์บุญช่วย เตชธมโมหรือเรียกกันทั่วไปว่าท่านเอ็น เป็นชาวตำบลนาแหร อำเภอ นบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช ศึกษาสำเร็จนักธรรมเอก และปริญญาตรี อุปสมบทที่วัดพรหมโลก ซึ่งมีพระครูวุฒิธรรมสาร(พ่อท่านสมปอง ธรรมสาโร) เป็นพระอุปัชฌาย์ และพระครูบรรหารวุฒิชัย เป็นพระกรรมวาจาจารย์ เจ้าอาวาสสนับสนุนให้ศึกษาเล่าเรียนตลอดมาและมีความใกล้ชิดเป็นอย่างดี ท่านสมปองได้ตั้งศูนย์การรักษาพิษงูภายในวัดพรหมโลก เรียกบ้านกาชาดอุทิศ โดยมีน้องชายคือนายสมนึก จันทรประสูตร เป็นกำลังสำคัญ พระอาจารย์บุญช่วยก็เข้าไปเป็นผู้จดสถิติผู้ที่มารักษาซึ่งมีอยู่จำนวนมาก ต่อมาเมื่อน้องชายท่านสมปอง มรณภาพไปก่อน และน้องชายเสียชีวิตในปี พ.ศ. 2551 พระอาจารย์บุญช่วย จึงเข้าไปทำหน้าที่ในการช่วยรักษา และจัดการต่างๆ ในการรักษาผู้ป่วย นับวันจะมีผู้ป่วยมากขึ้นๆ ซึ่งมีทั้งที่ผู้ป่วยไปกลับ และพักรักษาตัวที่ศูนย์รักษาในวัดพรหมโลก เมื่อไม่มีผู้สืบทอดพระอาจารย์บุญช่วยจึงต้องรับงานรักษาพิษงูจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษารวมแล้วประมาณ แปดพันราย สูตรยาในการรักษานั้นกล่าวว่ามีมาตั้งแต่ครั้งบรรพชนของท่านสมปองช่วงเวลาพระเจ้าตากสินมหาราชไปประทับที่วัดเขาขุนพนม บรรพชนของท่านสมปอง เจ้าอาวาส และน้องชาย คือนายสมนึก จันทรประสูตร นั้น เป็นหมอในพระเจ้าตากสินมหาราช สมุนไพรที่นำมารักษานั้นได้รับคำตอบว่ามีมากมายหลายชนิด เดินทางไปจากกุฎีและบ้านก็เจอสมุนไพรรักษาพิษงูแล้วพิษงูที่รักษามีทั้ง งูกะปะ งูเห่า งูจงอาง งูเขียวตุ๊กแก(งูกะปะค่าง) งูเขียวหางไหม้ ในการรักษานั้นจะมีสมุนไพรที่ต่างกันออกไปบ้าง ชื่อสมุนไพรที่รักษา งูกะปะ ใช้สมุนไพร เช่น น้ำมะนาว รากอินทนิณดอกขาว รากปดควาย นมสวรรค์ดอกขาว เป็นต้น งูจงอาง(ภาษาไทยใต้เรียก กูบองหลา) เช่น รากไม้ค้อนตีหมา รากเตยแขง รากเตยคลอง ลำโพงกาหลัก โกฏกลิ้ง ว่านขมิ้นขม เป็นต้น งูเห่า เช่น ลำโพงกาหลัก อินทนิณดอกขาว หินลุย ไยรางจืด เป็นต้น ยารักษาเหล่านี้ผสมกับเหล้าโรง บางอย่างก็ใช้น้ำมะนาว ในการรักษาพิษงูแต่ละชนิดก็ต้องสังเกตที่แผลและลักษณะเขี้ยวงู เมื่อรู้ว่าเป็นงูชนิดใดก็จัดสมุนไพรให้ถูกตามตำราการรักษาที่เรียนมา การรักษาพิษงูของวัดพรหมโลกเป็นที่รู้จักกันดีในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และภาคใต้ มีนักศึกษาในระดับปริญญาโททำวิทยานิพนธ์เรื่องการรักษาพิษงู ในกรณีของวัดพรหมโลกเมื่อหลายปีมาแล้ว ปัจจุบันนี้พระอาจารย์บุญช่วย เตชธมโม เป็นหลักในการดำเนินการรักษา และมีพระครูบรรหารวุฒิชัย เจ้าอาวาสเป็นผู้อำนวยความสะดวกดำเนินการต่างๆ ภูมิปัญญาการรักษาพิษงูด้วยสมุนไพร ที่ผ่านมาเมื่อทางแพทย์แผนปัจจุบันรักษาไม่ได้เพราะต้องตัดแขนตัดขาที่เปื่อยเพราะพิษงู เมื่อไม่ยอมให้ตัดก็ไปรับการรักษาที่วัดพรหมโลก และผู้ป่วยหายโดยไม่ต้องตัดแขนตัดขามีอยู่จำนวนไม่น้อย การรักษาพิษงูด้วยสมุนไพรเป็นภูมิปัญญาไทยที่สืบทอดกันมายาวนานและมีคุณค่ายิ่ง คนไทยควรสืบทอดให้ดำรงอยู่ตลอดไป

การรักษากระดูกด้วยสมุนไพร ของ นายภาณุพงศ์ ปรียวงศ์กร

นายภาณุพงศ์ ปรียวงศ์กร หรือเรียกกันโดยทั่วไปว่าหมอใหญ่ อายุ 54 ปี บ้านบางจาก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช รับถ่ายทอดภูมิปัญญาการรักษากระดูกด้วยสมุนไพรจากพระครู

ธรรมธาราชคุณ (พ่อท่านจวบ) อดีตเจ้าอาวาสวัดธาราวดีหรือวัดบางจาก ท่านเป็นพระภิกษุระดับเจ้าอาวาสที่มีชื่อเสียงในการรักษากระดูกด้วยสมุนไพรผสมด้วยพุทธคุณ เมตตาคุณและกรุณาคุณเป็นสำคัญ ด้วยในขณะที่ดำเนินการรักษานั้นท่านจะสวดมนต์ภาวนาไปด้วยและมีน้ำมันขมิ้นมหาบริเวณกระดูกที่มีปัญหา หมอใหญ่หรือหมอภานุพงศ์ ปรียวงศ์กร และศิษย์อื่นๆ ได้รับภูมิปัญญาดังกล่าวนี้นี้จากท่านเจ้าอาวาสวัดธาราวดี ในจำนวนศิษย์พ่อท่านจวบที่มีอยู่ไม่มากนักนั้น ศิษย์ที่รับถ่ายทอดวิชามาและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักมากที่สุดคือหมอใหญ่ บ้านหมอใหญ่อยู่อีกวัดวังเล่นอยู่ในวัดตั้งแต่เด็กๆ ได้เห็นการรักษากระดูกจากพ่อท่านจวบอยู่บ่อยๆ ประกอบกับยาเป็นหมอดำแยด้วย จึงทำให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเส้นและกระดูก จึงทำให้พัฒนาการรักษากระดูกได้ดี พ่อท่านจวบท่านรักษาได้แม้กระดูกแตกหักแล้วกลับมาต่อติดให้หายเป็นปกติได้ ก่อนการรักษากระดูกที่หักแล้วกล่าวกันว่าถ้าหักมากท่านจะทุบให้แตกแล้วรักษา ผลออกมาคือกระดูกเชื่อมต่อกันใช้การได้ นับเป็นความอัจฉริยะในการรักษากระดูกด้วยการใช้ภูมิปัญญาของพ่อท่านจวบหรือพระครูธรรมธาราชคุณ ส่วนหมอใหญ่อย่างจะต้องศึกษาเรียนรู้และปฏิบัติให้มากขึ้นไปอีกจึงจะรักษาให้สัมฤทธิ์ผลอย่างพ่อท่านจวบซึ่งเป็นอาจารย์ อย่างไรก็ตามหมอใหญ่มีความเชี่ยวชาญในการรักษากระดูก กระดูกเคลื่อน และหลุดได้มากจำนวนมาก และเป็นที่รู้จักของผู้ที่มีปัญหาเกี่ยวกับกระดูก หมอใหญ่ได้รับใบประกอบโรคศิลปะสาขาแพทย์แผนไทย ประเภทเวชกรรมเลขที่ พพว.18277 ผู้ป่วยเกี่ยวกับกระดูกและเส้นเอ็นที่รักษาที่โรงพยาบาลด้วยวิธีแพทย์แผนปัจจุบันแล้วไม่หายหรือมีปัญหาบางอย่างก็ไปรับการรักษากับหมอใหญ่และประสบความสำเร็จมีอยู่ไม่น้อย แสดงให้เห็นว่าภูมิปัญญาไทยในการรักษากระดูกและเส้นเอ็นนั้นมีประสิทธิภาพในการรักษา

การรักษาโรคอัมพฤกษ์-อัมพาตด้วยสมุนไพร ของ นายอุรา หอมอ่อน

นายอุรา หอมอ่อน เป็นชาวอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ใช้สมุนไพรในการรักษาโรคอัมพฤกษ์-อัมพาตมาเป็นเวลายาวนาน เป็นผู้หนึ่งที่ร่วมก่อตั้งสมาคมแพทย์แผนไทยที่วัดโคกธาดุ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช และอยู่ในส่วนของการใช้สมุนไพรรักษาโรคอัมพฤกษ์-อัมพาตดังกล่าวแล้วและมีผลงานการรักษาหายแล้วจำนวนมาก สมุนไพรที่ใช้ในการรักษานั้นใช้วิธีรับประทานและอาบ สมุนไพรที่ใช้มี 6 ประเภท คือ เถาว์ไม้เลื้อย เช่น พริกไทย ดีปลี บอระเพ็ด สะค้าน เถาว์ไม้ยืนต้น เช่น กำลังวัวเถลิง ไม้ยืนต้น เช่น สมอทะเล สมอพิเภก สมอไทย และมะขามป้อม ไม้ล้มลุก เช่น จิง ไพล โกศสอ โกศเชียง โกศจุฬา ลัมพา โกศกระดูก หญ้า เช่น แฝกหอม ไม้พุ่ม เช่น เทียนดำ มะแว้ง เครือมะแว้งต้น สมุนไพรทุกชนิดทั้ง 6 ประเภทมีสรรพคุณในการรักษาอัมพฤกษ์-อัมพาต และแก้พิษแก้ไข้ได้หลายอย่าง สมุนไพรทั้งหลายเป็นสิ่งที่เข้าไปช่วยให้เกิดความสมดุลของธาตุทั้งสี่ คือ ดิน น้ำ ลม และไฟ ส่งผลให้โรคอัมพฤกษ์-อัมพาตหายในที่สุด

การรักษาโรคจิตสืดวงทวารด้วยยาสมุนไพร ของ นายประเสริฐ ทองคำ

นายประเสริฐ ทองคำ เป็นหมอพื้นบ้านสมุนไพร ตำบลโมคลาน อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้รับถ่ายทอดภูมิปัญญาการรักษาโรคจิตสืดวงทวารจากบรรพชนและวัดโคกธาดุ ไม่ว่าโรคจิตสืดวง ลำไส้ใหญ่ ดาก ลำไส้เล็ก พลวง โรคจิตสืดวงมักจะเป็นเมื่อพ้นวัยเด็ก ยารักษาโรคจิตสืดวงทวารของหมอประเสริฐ ทองคำ ได้รับการคัดเลือกให้เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์หรือของดีโมคลานด้วย สมุนไพรใช้ในการรักษามี 28 ชนิด ดังที่ได้ศึกษาและรักษา ดังนั้นผู้เป็นหมอรักษาโรคดังกล่าวนี้จึงต้องมีความจำดี ใช้วิธีการรักษาได้ถูกต้องตามโรคจิตสืดวงทวารดังกล่าว

ผลการรักษาจึงจะได้ผล ในการรักษานั้นหมอประเสริฐ ทองคำจะมีคุณธรรมและจริยธรรม เป็นที่รู้จักกัน ในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน นอกจากรักษาโรคติดต่อแล้ว หมอประเสริฐ ทองคำ ยังเป็นผู้ทำ พิธีกรรมของหมู่บ้านตนและหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบลโมคลาน อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้วย

การรักษาโรคด้วยยาหม้อสมุนไพร ของนายโอวาท ร่วมสนิท

นายโอวาท ร่วมสนิท เป็นชาวตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็น ผู้ใช้สมุนไพรในการต้มยาหม้อเพื่อรักษาโรคร่างกายให้หายจากโรค ด้วยการได้รับการถ่ายทอดวิชา ดังกล่าวนี้จากครูและศิษย์จากตำรายาที่ถ่ายทอดกันมาตามลำดับ สมุนไพรที่นำมาใช้เพื่อต้มรักษามี 11 ชนิด คือ ใบส้มป่อย ดินประสิว ยาดำ ดีเกลือ ใบมะกา ใบมะขาม กำมะถัน สารส้ม ข่าตาแดง การบูร และผลมะกรูด โรคที่หมอโอวาทรักษา เช่น โรคซาง ฝีประคำร้อย ธาตุพิการ เบื่ออาหาร นิ้ว เป็นหนอง และตาเดือย ลดความอ้วน มะเร็งในมดลูก เลือดเป็นพิษ ยาบำรุงเลือดของสตรี ระดูขาว แก้กพิษ และโรคป้าง เป็นต้น หมอโอวาทรักษาโรคต่างๆ ได้หลายประเภท จึงมีผู้นิยมไปรับการรักษา ด้วยวิธีต้มยาหม้อของหมอโอวาทอยู่ไม่น้อยจนกระทั่งปัจจุบัน ผู้ป่วยบางรายไปรับการรักษาหมอแผน ปัจจุบันแล้วไม่หายก็มารับการรักษาด้วยยาหม้อของหมอโอวาท ร่วมสนิท เข้าลักษณะลงเนื้อชอบ ลางยา

การรักษาโรคด้วยยาหม้อสมุนไพร ของ นายณัฐพล มีพวงมาก

นายณัฐพล มีพวงมาก เป็นชาวตำบลไทยบุรี อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ ศึกษาความรู้เรื่องการรักษาโรคด้วยการต้มยาหม้อจากบิดาและบรรพชน อีกทั้งได้ศึกษาเรียนรู้จาก วัดโคกธาตุ ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ตำรายาหม้อของหมอณัฐพลมีความต่างจาก หมอโอวาทอยู่บ้างตรงที่ชนิดของสมุนไพรที่นำมาใช้ประกอบเป็นตัวยาในการต้ม สมุนไพรที่ใช้ เช่น แก่นขี้เหล็ก ใบมะกา หัวเห็ดหมู แก่นไม้สัก แก่นขนุน ฝักคุณรสหวาน สะค้าน รากชะพลู มะตูมอ่อน และใบมะค่าไก่ ความต่างกันคงเกิดจากมีครุภูมิปัญญาด้านการรักษาโรคด้วยสมุนไพรด้วยยาต้มยา หม้อมีอยู่หลายสำนักนั่นเอง โรคที่รักษา เช่น โรคซาง เบาหวาน มะเร็ง ปวดเมื่อย เหน็บชา อัม พฤษก-อัมพาต หัวใจ ภูมิแพ้ ธาตุพิการ ไข้ทับระดู หอบหืด และโรคผิวหนัง เป็นต้น ด้วยรักษาได้ หลายโรคจึงมีผู้ไปรับบริการมิได้ขาด

การรักษาโรคมะเร็งด้วยสมุนไพร ของ นายเรืองอรุณ เพชรฤทธิ์

นายเรืองอรุณ เพชรฤทธิ์ หรือหมออรุณ เป็นชาวตำบลร่อนพิบูลย์ อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัด นครศรีธรรมราช ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาการรักษาโรคมะเร็งจากปู่มาตั้งแต่วัยเด็ก อายุ 6-7 ขวบ เพราะอยู่ใกล้ชิดกับปู่จึงได้ความรู้ในการใช้สมุนไพรรักษาโรคมะเร็ง ประกอบกับแม่ก็เป็นผู้หนึ่ง ที่เป็นหมอรักษาโรคมะเร็งด้วยสมุนไพรด้วย จึงทำให้มีความรู้ในการรักษาโรคมะเร็งด้วยสมุนไพร ได้ อย่างดี รักษาด้วยวิธีการให้ผู้ป่วยรับประทานยาหม้อซึ่งมีสมุนไพรที่นำมาต้ม เช่น หัวข้าวเย็นทั้งสอง หัวร้อยรู เห็ดกระถินพิมาน กาฝากมะม่วง พิมเสน ไม้สักหิน กระเพรา ต้นหนาด โดไม่รู้ล้ม หัสศุณ ม้ากระต๊อบโรง การบูร และยังมีส่วนผสมสมุนไพรอื่นๆ อีก ตำรายารักษาโรคมะเร็งด้วยสมุนไพรที่ หมอเรืองอรุณใช้ในการรักษามีเป็นความละเอียดอ่อนมาก หมอจึงต้องมีคุณลักษณะพิเศษจึงจะเป็น หมอรักษาโรคมะเร็งแบบนี้ได้ อีกทั้งต้องมีความจดจำสูง และสติปัญญาดีด้วย

การรักษาโรคเส้นและกระดูก ด้วยสมุนไพร ของ นายโชติ พรหมเพรา

นายโชติ พรหมเพรา เป็นชาวตำบลบางจาก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ย้ายติดตามครอบครัวไปอยู่ที่อำเภอทุ่งใหญ่ และมีครอบครัวอยู่ที่อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้รับถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านการรักษาโรคเส้น และกระดูกจากบรรพชน คือ แม่เฒ่า(แม่ของแม่) ซึ่งประกอบอาชีพหมอดำแย ปู่ และทวดซึ่งเป็นหมอรักษาโรคเส้น และกระดูก หมอโชติ พรหมเพราได้ดำเนินการตั้ง “ศูนย์พัฒนาสมุนไพรครบวงจร จังหวัดนครศรีธรรมราช” ในที่ดิน 18 ไร่ ของภรรยาที่ร่อนพิบูลย์ ในพื้นที่ดินนี้มีสมุนไพรอยู่มากถึง 300 ชนิด และผลิตยา บดยาด้วยตนเอง มีเครื่องตำยาพลังระหัดวิดน้ำ โดยประยุกต์ประดิษฐ์จากชิ้นส่วนเศษอะไหล่ยนต์มาประกอบเป็นเครื่องตำยาและบดยา โรคที่รักษาประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับ คือ โรคปวดเมื่อย กลุ่มโรคประสาทและเส้น ในการประกอบตัวยานั้นหมอโชติมีความชำนาญมากเพราะมีความรู้และมีทักษะมาตั้งแต่วัยเด็ก ตัวยาที่ไม่ต้องไปหาจากที่อื่น เพราะมีอยู่ในพื้นที่บ้าน 18 ไร่ ยกเว้นที่ไม่มีจริงๆ ที่ไม่ใช่พืชเท่านั้นที่ต้องไปซื้อ มา เพื่อนำมาผสมให้ครบตามสูตรยา

หมอรักษาร่างกายให้หายจากโรคด้วยสมุนไพรทุกท่านที่ได้ศึกษาวิจัยเอาไว้ ล้วนมีความเชี่ยวชาญในการรักษาด้วยภูมิปัญญาที่มีอยู่ ซึ่งได้รับการสืบทอดจากบรรพชนมารุ่นต่อรุ่น และมีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากสำนักและสถาบันการรักษาโรคด้วยสมุนไพรในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชด้วย สำนักศึกษารักษาโรคด้วยสมุนไพรในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีหลายแห่ง ที่รู้จักกันมาก เช่น วัดโคกธาตุ วัดท่าวโคตร และวัดพ่อท่านจบ(วัดธาราวดีหรือวัดบางจาก) เป็นต้น ในการรักษาโรคด้วยสมุนไพรด้วยการรับประทาน ทา ปิบ นวด และอาบนั้น เป็นภูมิปัญญาที่คนไทยสืบทอดกันมาเป็นเวลานานแล้ว ภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นสุขภาวะชุมชนที่สำคัญยิ่ง จึงเป็นสิ่งที่ควรจะได้มีการสืบทอดตลอดไปชั่วรุ่น ลูก หลาน เหลน โหลน หลีน ลื้อ หลีด และหลีบ อีกทั้งต้องคอยระวังมิให้ต่างชาตินำไปจดสิทธิบัตร เพราะนั่นหมายถึงการสูญเสียมรดกทางวัฒนธรรมหรือศิลปะและวัฒนธรรมด้านการรักษาสุขภาพที่ยิ่งใหญ่ของคนไทย(สยาม)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับปราชญ์ภูมิปัญญาการรักษาสุขภาวะชุมชนด้วยสมุนไพร กรณีศึกษา 4 อำเภอ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ท่าศาลา เมือง พรหมคีรี และร่อนพิบูลย์) ทำให้ได้รู้ถึงการสั่งสมภูมิปัญญาในการรักษาสุขภาพด้วยสมุนไพรของบรรพชนที่เป็นเวลายาวนานมาแล้วได้อย่างไร ภูมิปัญญาการรักษาสุขภาพด้วยสมุนไพรของบรรพชนและหมอปราชญ์ภูมิปัญญาสุขภาพนั้นมีปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญคือในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชสี่อำเภอนั้นมีพืชและธาตุสมุนไพรอยู่มากจึงทำให้เอื้ออำนวยต่อการนำสมุนไพรมาประกอบเป็นยาในการรักษา เพราะสามารถไปหาในป่าเขาได้อย่างสะดวก โดยเฉพาะเขาหลวง และเขานัน เป็นต้น อีกทั้งในพื้นที่บ้านอยู่อาศัยก็มีพืชสมุนไพรให้ได้นำมาใช้ประโยชน์ พืชสมุนไพรบางชนิดที่หายากก็นำมาปลูกไว้ในพื้นที่บริเวณบ้าน ปราชญ์ภูมิปัญญาการรักษาสุขภาวะชุมชนด้วยสมุนไพรที่นำมาศึกษา คือ พระบุญช่วย เตชธัมโม ภูมิปัญญาในการรักษาพิษงูด้วยสมุนไพร นายภาณุพงศ์ ปรียวงศ์กร(หมอใหญ่) การรักษากระดูกด้วยสมุนไพร นายอูรา หอมอ่อน การรักษาอัมพฤกษ์ -อัมพาต ด้วยสมุนไพร นายประเสริฐ ทองคำ รักษาโรคจิตสติดวงทวาร ด้วยสมุนไพร นายนโอาวาม ร่วมสนิท(หมอเลี่ยม) การรักษาโรคไข้เจ็บต่างๆ

ด้วยสมุนไพรยาหม้อ นายณัฐพล มีพวกมาก (ลูกหม้อแก้ว) การรักษาโรคต่างๆ ด้วยยาหม้อสมุนไพร นายเรืองอรุณ เพชรฤทธิ์ การรักษาโรคมะเร็ง ด้วยสมุนไพร และนายโชติ พรหมเพรา รักษาโรคปวดเมื่อยและประสาทด้วยสมุนไพร หมอสมุนไพรเหล่านี้ล้วนแต่ได้รับการศึกษาผู้ที่เจ็บป่วยมาเป็นจำนวนมากและบรรลุผลสำเร็จในปริมาณสูง อย่างไรก็ตามผู้ที่ไปรักษาในระยะหลังส่วนใหญ่ไปรักษาเมื่อเห็นว่าการรักษาหม้อแผนปัจจุบันไม่ได้ผลแล้ว ดังนั้นการรักษาภูมิปัญญาในการรักษาสุขภาพของบรรพชนไทยภาคใต้และในจังหวัดนครศรีธรรมราช ประเทศไทยนั้น ควรจะได้ดูแลรักษาให้ดำรงอยู่ต่อไปให้เป็นภูมิปัญญาทางด้านวัฒนธรรมต่อไปและตลอดไป

อภิปรายผล

ปราชญ์ภูมิปัญญาชุมชนที่ใช้สมุนไพรในการรักษาโรคต่างๆ ในสี่อำเภอ คือ อำเภอเมือง ร่อนพิบูลย์ ท่าศาลาและ พรหมคีรี ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการรักษาโรคจากบรรพชนคือ ทวด ปู่ ย่า พ่อเฒ่า แม่เฒ่า และบิดา มารดา มีอยู่ส่วนน้อยที่เป็นผู้อยู่นอกการสืบสายโลหิต ภูมิปัญญาหรือวิชาความรู้เหล่านี้ได้มีการส่งสืบทอดมาผ่านการทดลองใช้มาตามลำดับของบรรพชนจนกระทั่งถึงรุ่นหมอหรือปราชญ์ภูมิปัญญาในการรักษาโรคด้วยสมุนไพรในสี่อำเภอที่ได้วิจัยองค์ความรู้ที่มีอยู่นั้นมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมากเพราะต่างก็มีความเชื่อถือในตำราและภูมิปัญญาของครูหมอที่ได้สั่งสอนถ่ายทอดกันมาตามลำดับ อีกทั้งมีตำราการรักษาที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่มีการคัดลอกหรือพิมพ์ติดต่อกันมาทั้งรุ่นเก่าและปัจจุบัน เพียงแต่ไม่ค่อยมีการเผยแพร่เพราะความหวงวิชา ความรู้ยังมีอยู่อีกทั้งมีการสั่งสอนกันมาในกลุ่มหมอหรือปราชญ์ภูมิปัญญารักษาโรคสมุนไพรว่าต้องมีความกตัญญูต่อบุคคลที่ต่อผู้มีพระคุณและต้องปฏิบัติตนอยู่ในศีลในธรรม จึงจะถ่ายทอดวิชาความรู้ในการรักษาให้ ด้วยเหตุนี้ปราชญ์ภูมิปัญญาการรักษาโรคด้วยสมุนไพรหรือหมอรักษาโรคด้วยสมุนไพรจึงมีการตั้งหิ้งครูหมอเพื่อเป็นการกราบไหว้บูชาทั้งเวลาปกติ ประกอบยา และเวลาจะรักษาผู้ป่วย ด้วยมีความเชื่อว่าการปฏิบัติตนดังกล่าวนี้จะทำให้การรักษามีความสัมฤทธิ์ผลและเกิดสิริมงคลทั้งแก่ตนและผู้ที่ยอมรับรักษา นี่นับว่าเป็นคุณธรรม จริยธรรม ที่สำคัญยิ่งของหมอหรือปราชญ์ภูมิปัญญาการรักษาโรคด้วยสมุนไพรที่ได้ศึกษาวิจัยมา

ปราชญ์ภูมิปัญญาการรักษาโรคด้วยสมุนไพรทั้งสี่ท่านสี่อำเภอ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีทั้งผู้ที่มีอายุเข้าวัยชรา และวัยกลางคน ความรู้ด้านการรักษาโรคตามที่ตนมีอยู่นั้นได้มีการถ่ายทอดสู่รุ่นลูกหลานและลูกศิษย์ที่อยู่นอกวงศาญาติบ้างแต่มีจำนวนน้อย เพราะคนรุ่นหลังมีความเชื่อมั่นในการรักษาโรคด้วยแพทย์แผนปัจจุบันเป็นส่วนมาก จึงคิดว่าการเรียนรู้ไปก็ใช้ประกอบอาชีพหลักให้มีรายได้สูงคงไม่ได้ ในเรื่องนี้คงเป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุขระดับประเทศต้องทำหน้าที่ในเรื่องนี้ให้เป็นที่ประจักษ์ เพราะการรักษาโรคด้วยสมุนไพรตำรับไทยหรือสยามนั้นได้มีมานานแล้วก่อนที่จะแพทย์แผนปัจจุบันหรือแผนตะวันตกจะเข้ามาสู่ประเทศสยามหรือประเทศไทย บรรพชนไทย ทั้งบุรุษและสตรีมีชีวิตยืนยาวสืบสายเลือดสายสกุลมาสู่รุ่น ลูก หลาน เหลน จนถึงปัจจุบันนี้ เพราะด้วยยารักษาโรคด้วยสมุนไพรของหมอไทยหรือปราชญ์ภูมิปัญญาการรักษาโรคด้วยสมุนไพรไทยนั่นเอง

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2538). สรุปผลการประชุมสัมมนาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักสูตรที่พึงประสงค์. กระทรวงศึกษาธิการ.
- กลุ่มงานแพทย์พื้นบ้านไทย. กรมการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข. (2546). ว่าด้วยการแพทย์พื้นบ้านไทย. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กิตติ ลีสยาม. (2554). ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย. วารสารสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ. 7(4):7.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2534). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- ชลทิพย์ เอี่ยมสำอาง และวัศนี ศีลตระกูล. (2533). ภูมิปัญญาชาวบ้าน เทคโนโลยีพื้นบ้าน และแหล่งวิทยาการในชุมชน ในเอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาและการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน หน่วยที่ 1-8. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นิตยา กิจไพศาล. (2539). การศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านรักษากระดูกกรณีศึกษาหมอพื้นบ้านคนหนึ่ง ในตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี.
- บุศบรรณ ณ สงขลา. (2522). สมุนไพรไทย. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้.
- ประเวศ วะสี. (2543). สุขภาพในฐานะอุดมการณ์ของมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: สำนักงานปฏิรูปสุขภาพ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- พระราชบัญญัติยา. (2510). ยาสมุนไพร. สืบค้นจาก <http://law.longdo.com/Law//451/>.
- พิศณุ บุญไชย. (2542). ยาสมุนไพรกับวิถีชีวิตชาวอีสาน. มหาสารคาม สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ไพบุลย์ จิตนกุล. (2547). ภูมิปัญญาในประเทศไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มติชน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น.
- รุ่งรัตน์ เหลืองนทีเทพ. (2540). พืชเครื่องเทศและสมุนไพร. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วันดี ฤกษ์พันธ์. (2541). สมุนไพรน้ำรู้. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิทย์ มาประสงค์. (2546). ภูมิปัญญาหมอยา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- เสน่ห์ จามริก. (2532). แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย : บทวิเคราะห์เบื้องต้น. การศึกษา แห่งชาติ 1 (ตุลาคม-พฤศจิกายน) : 20-32
- เสรี พงศ์พิศ. (2536). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. มูลนิธิหมู่บ้าน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- อเนก นาคะบุตร. (2531). ชนบทไทยในสามทศวรรษที่ผ่านมา กับบทเรียนของภูมิปัญญาไทย : สู่ทิศทางการพึ่งตนเองของชนบทในอนาคต ในทิศทางหมู่บ้านไทย (หน้า 11-14). กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.